

Dwarsdenker
Frank Furedi over
het conformisme
van de jeugd

‘Vandaag is een betoging één groot selfiemoment’

Protestbewegingen zoals Occupy of Nuit Debout hebben nul impact, betoogt de Britse socioloog Frank Furedi. ‘De jongeren die daaraan meedoen, boeken de volgende dag gewoon een citytrip.’ Andere jongeren willen zich politiek inzetten, maar weten niet hoe. En jonge moslims gaat het er alleen maar om een middelvinger op te steken naar het Westen. ‘Vroeger geloofden mensen dat zij de geschiedenis maakten. Vandaag denken we dat de geschiedenis ons maakt.’

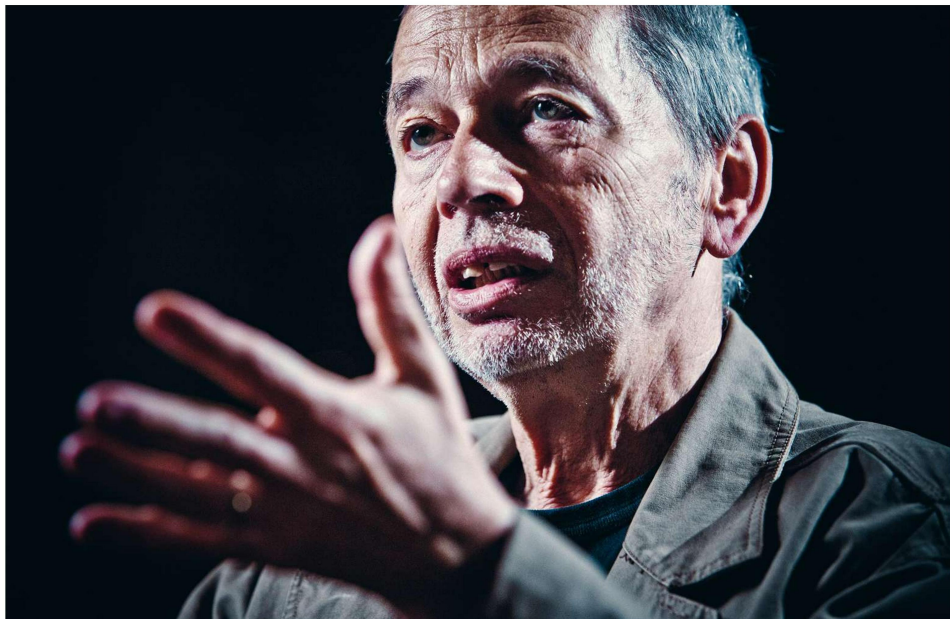
DOOR HAN RENARD, FOTO'S JONAS LAMPENS

Terwijl buiten de nationale vakbondsbetoging voorbijtrekt, zit Frank Furedi (69) in zijn smakeloze Brusselse hotel te verkleumen. Hij is net terug uit Boedapest waar het hoogzomer was en heeft alleen een T-shirt bij zich. ‘Het lijkt wel een dodenmars’, aldus Furedi. Hij ziet nauwelijks woede bij de demonstranten, vooral gelatenheid. De vermaarde Britse socioloog is in Brussel voor een debat over ‘declinisme’

– de gedachte dat onze samenleving onherroepelijk naar de haaien gaat – bij jongeren. De debatavond is georganiseerd door de stichting P&V naar aanleiding van een studie waaruit blijkt dat Belgische jongvolwassenen er een erg pessimistisch toekomstbeeld opna houden, althans wat de samenleving betreft, en nauwelijks geloof hebben in het vermogen van politieke partijen of andere instituties om dingen ten goede te veranderen.

Is dat declinisme bij jongeren een product van de bredere angstcultuur die volgens u westerse samenlevingen beheerst?

FRANK FUREDI. Als we praten over jonge mensen, praten we eigenlijk over de tijdgeest. Het is belangrijk om dat in het achterhoofd te houden. Jonge mensen verwoorden wat ze zien op televisie, wat ze lezen in de media, wat ze horen van hun ouders en leerkrachten. En die volwassenenmaatschappij is haar zelfvertrouwen en de band met de geschiedenis kwijt. Volvas-

FRANK FUREDI: ‘Intelligente, hoogopgeleide jonge mensen gaan liever zes maanden in een sikalet werken, omdat de klanten zo aardig zijn.’

sen slagen er niet meer in om jonge mensen te socialiseren in de normen en waarden waarin zij werden gesocialiseerd, omdat ze daar zelf niet langer in geloven. In plaats daarvan voeden ze hun kinderen op met fatalistische waarschuwingen: er is geen toekomst voor jonge mensen, het is nog nooit zo slecht gegaan met de wereld, niets is nog de moeite waard om voor te vechten. Terwijl de generatie van mijn ouders veel slechter af was dan de generatie van jonge mensen vandaag.

Maar er gaat ook heel wat mis: klimaatopwarming, economische onzekerheid, terreurdreiging. Gen wonder toch dat jonge mensen bang zijn voor de toekomst?

FUREDI. En toch is dat onterecht. We denken dat de toestand vandaag zo vreselijk is, omdat we een sterk verminderd gevoel van subjectiviteit hebben. Vroeger geloofden mensen dat zij de geschiedenis maakten. Vandaag denken we dat de geschiedenis ons knaakt en zien we onszelf niet langer als subject maar als

object van de geschiedenis. Die passiviteit, en daarmee samenhangend, de lagere verwachtingen over wat we zelf van ons leven kunnen maken, geven we door aan jonge mensen, met name in het onderwijs. Ik praat vaak met 17- en 18-jarigen in scholen. Een van de dingen die mij dan opvallen, is hoe conservatief en conformistisch ze zijn in vergelijking met mijn generatie.

Hoe uit zich dat?

FUREDI. Jonge mensen in Europa experimenteren weinig. Kijk ook naar politieke protestbewegingen. Tijdens betogingen in Engeland staat iedereen vandaag hoofdzakelijk lachende foto's van zichzelf te maken. Het is één groot selfiemoment. Toen ik jong was, deed je tijdens een betoging wel wat anders. **Stenen en molotovcocktails gooien?**

FUREDI. Precies. (lacht) Of neem de Occupy-beweging. Het enige wat mensen daar doen, is zitten, zoals een groep bejaarden. ▶

FRANK FUREDI

1947 Geboren in Boedapest.
 1958 Middelste school naar Canada na het neerslaan van de Hongaarse opstand. Studeerde internationale politiek in Montreal.
 1969 Doctoraat afrikaanistiek aan London University. Wordt later professor sociologie aan de University of Kent.
 1978 Medegedirecteerd van de Intussen ontbonden Revolutionary Communist Party.
 1982 Trouwt met Ann Bradley, directeur van de grootste abortusorganisatie in het VK.
 1997 Publiceert *Culture of Fear*. Furedi schrijft daarnaast over imperialisme, rassenspanning, opvoeding, onderwijs, terrorisme en de rol van intellectuelen.
 Publicaties Publiceert geregeld artikelen en opiniestukken in www.spiked-online.com, The Guardian, New Scientist en grote Europese kranten.

en regels maken. Regels en nog eens regels. Ik ben een boek aan het schrijven over het idee van *safe spaces*, een soort politiek correcte debetruimte waarin je niemand mag kwetsen. Dat idee komt oorspronkelijk uit het Occupy-protest en is vandaag aan Amerikaanse universiteiten in zwang. Bij Occupy in Canada is een van de leefregels dat weer dat je verbaal de toestemming moet hebben om iemand anders te mogen aanraken. Het doet denken aan de rituelen en voorschriften bij religieuze sekten in de middeleeuwen. Die hypercorrectheid vandaag is een krachtige conservatieve impuls. Op heel wat maatschappelijke gebieden, ook in de seksuele moraal bijvoorbeeld, is er nog weinig plaats voor experiment.

U zegt dat jongeren tijdens protestbijeenkomsten vooral zelfjes maken, maar de manifestaties van Nuit Debout in Frankrijk bijvoorbeeld lopen geregeld geweldadig uit de hand.

FUREDI: Maar ook niet in hoge mate. Geweld tegen de politie is natuurlijk van alle tijden. Dat doen jonge mensen nu eenmaal. Maar de demonstraties zoals die in Frankrijk zag, zijn niet meer dan emotionele reacties. Ze hebben geen enkele positieve inhoud waarmee je aan de slag kunt. Ze schudden de samenleving ook niet wakker. De mensen die er vandaag aan meedoen, gaan morgen gewoon weer weg. Ze boeken pakweg een citytrip en houden het voor bekeken. Je kunt dus niet voortbouwen op dit protest en het naar een hoger niveau brengen.

Dus de impact van zulke bewegingen is beperkt?
 FUREDI: Die is nihil.
Jonge mensen willen zich ook niet engageren in politieke partijen, omdat ze zich doorgaans niet door die partijen vertegenwoordigd voelen.

FUREDI: Dat klopt. Maar jongeren beruisten ook in een soort passiviteit. We hebben in Groot-Brittannië binnenkort het referendum over de brexit. Uitgerend universiteitsstudenten zijn geneigd om niet te gaan stemmen. Terwijl zij toch degenen die de meeste belangstelling voor dit debat zouden moeten hebben.

Vanwaar die desinteresse?

FUREDI: Onze universiteiten zijn net zoals de rest van de samenleving gedepolitiseerd en worden beheerd door vragen die verband houden met culturele identiteiten. Studenten beginnen debatten tegenwoordig met: als zwarte man vind ik, als homoseksueel vind ik, als Jood vind ik. Ze zeggen niet meer; ze zijn socialist of als liberaal vind ik. Maar wie kan het wat schelen welk biologisch toeval van jou een Jood of een zwarte man heeft gemaakt? Het gaat erom waar je in geloofd of wat je gedaan hebt. Als identiteitswresties toe belangrijk worden, en dat zie je met name bij jonge mensen, heeft dat een sterk depolitiserende component.

Misschien is die politieke belangstelling er wel, maar houden politieke partijen geen rekening met de dingen die jonge mensen belangrijk vinden?

FUREDI: Houden ze rekening met de dingen die oude mensen belangrijk vinden? (*lacht*) Mainstream politieke partijen zijn zombiëpartijen geworden. Heel zwak vanbinnen, en met een snel dalend ledenbestand. Zelfs als ze dat zouden willen, kunnen politieke partijen vandaag gewoon niet meer representatief zijn. Ze hebben niet langer de organische relatie met de samenleving die nodig is om die samenleving te kunnen vertegenwoordigen.

Politici zoals Jeremy Corbyn, de leider van de Britse Labour Partij en Bernie Sanders, Democratisch presidentskandidaat in de Verenigde Staten, scoren wel bij jongeren. Waarom oefenen oude mannen met een oud-links programma zo'n aantrekkingskracht uit?

FUREDI: Jonge mensen zoeken een boodschap van hoop. De eerste keer dat mijn zoon en zijn vrienden over politiek spraken, was toen Barack Obama tot president werd verkozen. Obama was anders. Corbyn en Sanders zijn dat in nu hun ogen ook. Jonge mensen identificeren zich met hen.

Met mijn zoon van twintig heb ik vaak heftige politieke discussies. Ik was heel kritisch omdat hij zich vanwege Jeremy Corbyn bij Labour had aangesloten. Corbyn is een aardige man, maar politiek waarloos. Waarop mijn zoon zei: 'Papa, toen jij jong was had je iets om voor te vechten. Maar wat is mijn doel?' Dat is iets waarmee veel jongeren zitten. Ze willen zich wel inzetten, ze zijn idealistisch, maar er is geen politiek project waarin ze dat idealisme een stem kunnen geven. En dan slagen

idioten zoals Jeremy Corbyn erin om die honger naar politiek te capteren. Corbyn leest ook niet van het blad af en dat is heel belangrijk. Hij heeft geen 22-jarige bollebozen die zijn speeches schrijven. Jonge mensen voelen dat hij authentiek is. **Waarom vindt u Corbyn dan een idioot?**

FUREDI: (*lacht*) Hij is ongeschikt. Iets om te formuleren. Zijn voornaamste kracht is dat hij principes heeft, wat zeldzaam is geworden in de politiek. Maar zijn politieke standpunten waren al achterhaald in 1964 en zijn dus volstrekt onbruikbaar in de 21^e eeuw.

Jonge mensen maken zich volgens enquêtes vooral zorgen om werkzekerheid. Ze willen een vaste baan, maar moeten net toenemende flexibiliteit op de arbeidsmarkt voor lief nemen.

FUREDI: Ik denk niet dat dit voor alle jongeren in Europa geldt. Misschien verschillen België en Frankrijk hier van andere Europese landen. In Engeland en in Scandinavische landen, bijvoorbeeld, willen veel jonge mensen niet gaan vaste baan. Voor jonge mensen, en dat klinkt oudere generaties dan weer heel vreemd in de oren, moet een baan op de eerste plaats namelijk leuk zijn. (*lacht*) Grote bedrijven krijgen het daarom steeds moeilijker om goede krachten aan te trekken. Intelligentie, hoogopgeleide jonge mensen gaan liever zes maanden in een schieftal werken en dan weer zes maanden in een koffiebar, en ze vinden dat heerlijk interessant, omdat de klanten zo aardig zijn.

De verwachting is dat werk, onder meer als gevolg van robotisering, schaars wordt, zeker voor laaggeschoelde jongeren. Bent u voorstander van een basisinkomen om mensen toch enige bestaanszekerheid te geven?

FUREDI: Nee. Ik geloof wel degelijk in een rechtvaardige samenleving, maar ik sta heel sceptisch tegenover de manier waarop zeker de arme groepen in de samenleving vandaag zo afhankelijk van de staat zijn geworden. Je zou andere manieren moeten vinden, misschien via vrijwilligerswerk en lefdadigheidsorganisaties, om die mensen de nodige vaardigheden en opleiding te geven. Want nu is je dat een soort houding is gecreëerd: in plaats van zelf mijn leefomstandigheden te veranderen, moeten wetten en overheidsinstanties dat allemaal in mijn plaats doen. Die houding

heeft de arbeidersbeweging in Groot-Brittannië vernietigd. De Labour Partij en de hele Europese linkse zijde zijn uiteindelijk door de verzorgingsstaat kapotgemaakt.

De verzorgingsstaat vervangen door lefdadigheid? Maar weinig mensen zullen dat vooruitgang noemen.

FUREDI: De verzorgingsstaat is opgezet als een vangnet voor mensen die even geen werk hebben of oud worden, en dat was een goede zaak. Kijk, mijn visie op de rol van de staat is sterk contextgebonden.

In 1945 zou ik een groot voorstander van de verzorgingsstaat zijn geweest, omdat die toen zinvol was. Maar vandaag zijn mensen, als gevolg van al onze voorzoningen, veel te weinig onafhankelijk geworden. Het laatste wat je dus moet doen, is nog meer in die richting opschuiven. Je moet andere manieren zoeken om mensen in staat te stellen hun eigen levens te leiden.

Een klein voorbeeld. Mijn vrouw had een skiongeval in Oostenrijk. Binnen de twee minuten stond de vrijwillige ambulance dienst er, bemand door mensen uit de plaatselijke gemeenschap. De manier waarop zij alles aanpakten, doet onze National Health Service prima lijken. Dat soort ethos is ook heel belangrijk: de gedachte dat we allemaal ons steentje moeten bijdragen. Zelfs als je dan geen goede baan hebt ▶

► of niet rijk bent, word je toch ernstig genomen en krijg je respect, omdat je een belangrijke rol voor de gemeenschap vervult.

Op welke uitkomst hoopt u eigenlijk in het brexit-referendum op 23 juni aanstaande, over het EU-lidmaatschap van het Verenigd Koninkrijk?

FUREDI: Het ideale scenario voor mij zou zijn dat de brexit-voorstanders 49,9 procent van de stemmen halen en de Europese Unie een lesje leren. Ik hou helemaal niet van de EU. Het idee dat de EU wordt opgebroken en onder de sloophamer gaat, is mij in vele opzichten aantrekkelijk. Ik hoop ook dat er dan een nieuw soort Europese samenwerking ontstaat want ik ben wel degelijk heel pro-Europees. Maar we hebben een andere manier nodig om Europa te besturen, met veel meer respect voor nationale soevereiniteit. De natiestaat is de enige context waarbinnen democratische soevereiniteit tot stand kan komen. En zonder die democratische soevereiniteit krijg je nooit een heropleving van de politiek. De EU weegt als een loodzware dode hand op de politiek. Er is geen discussie meer en geen publiek debat, alleen nog een door en door technocratisch besluitvormingsproces. Dus ik begrijp heel goed waarom mensen zich daartegen verzetten.

Dus u gaat voor een brexit stemmen?

FUREDI: Ik ben er nog niet uit, om eerlijk te zijn. Het enige goede argument tegen een brexit is de onzekerheid die een uitstap uit de EU zou creëren.

De socioloog die vindt dat we ons te veel door irrationele angst laten verlammen, is toch een beetje bang voor de eventuele gevolgen van een brexit?

FUREDI: Ja, en dat is iets wat ik niet leuk vind van mezelf. Ik denk dus wel dat ik uiteindelijk vóór een brexit zal stemmen.

Ook al zullen de blijvers winnen, dat staat nu al vast. De meerderheid van de Britten is doodsbenuwd voor de gevolgen.

Intussen zijn veel Europeanen in de greep van de angst voor terreuraanslagen. In Brussel durven mensen sinds 22 maart de metro niet meer te nemen.

FUREDI: De impact van dat soort terrorisme wordt bepaald door de manier waarop wij erop reageren. Hoe meer we ons leven gaan herorganiseren rondom de dreiging van een terroristische aanval, hoe meer we de terroristen in de kaart spelen. De beste manier om te reageren, is de dreiging negeren. We moeten ermee leren leven dat terrorisme een deel van ons leven is geworden. En intussen het fenomeen proberen te beperken.

Dus extra investeringen in veiligheid zijn wel geraden?

FUREDI: Mannen met machinegeweren zullen een terroristische aanval niet tegenhouden. De sleutel is dat we moeten begrijpen wat er

'De hele Europese linkerkant is door de verzorgingsstaat kapotgemaakt.'

gaande is in de Belgische samenleving. Hoe komt het dat een deel van de bevolking België haat en de aanslagen toejuicht? In Engeland en andere Europese landen zitten we met hetzelfde probleem. Voor heel wat jonge moslims is hun identiteit geworteld in die jihad-subcultuur. Ze zien het Westen als corrupt en immoreel. Mijn studenten hebben interviews gedaan met jonge moslims. Zelfs sommige hoogopgeleide moslims aan de universiteit keurden terreuraanslagen goed. Dat is de realiteit. En tot op zekere hoogte is dat onze eigen schuld. Ons multiculturalisme heeft grandioos gefaald. Het hield in dat Belgen aan migranten

niet hoefden uit te leggen wat het betekent om Belg te zijn en wat ons in onze samenlevingen met elkaar verbindt. Niet nodig, wij zijn namelijk multicultureel! Vijftientwintig jaar later ben je zo multicultureel geworden dat je niets meer van de ander begrijpt. Ik sprak met Belgische leraren. Als die anti-Joodse uitspraken horen op school, zijn ze bang om te reageren omdat ze zichzelf dan onpopulair maken. Zulke laffe reacties helpen ons ook niet vooruit.

U ziet jihadisme veel meer als een cultureel dan als een religieus fenomeen?

FUREDI: Veel Belgische waarnemers maken de fout te denken dat het over godsdienst gaat, maar het jihadisme is een soort jeugdidentiteit. Ik bekijk constant jihadfilmmpjes: die zijn flitsend, met rapmuziek en vol verwijzingen naar straatcultuur. Het is de zoektocht naar een identiteit die bij jonge moslims een islamitische vorm aanneemt, want dat betekent iets voor hen. vervolgens wordt dat verbonden met de toestand in het Midden-Oosten en met andere zaken. Die jonge mensen zijn niet echt in de Koran geïnteresseerd. Een dubbele middelvinger opsteken naar het Westen, daar gaat het hen om.

Wat kunnen we daar op dit punt als samenleving aan doen?

FUREDI: Maar één ding: we moeten onze samenlevingen moreel en cultureel aantrekkelijker maken. We moeten ons eigen huis op orde zetten. **Anderen zullen zeggen: we moeten racisme en sociaaleconomische discriminatie bestrijden.**

FUREDI: Dat is onzin. Racisme en discriminatie doen de zaken geen goed, maar de fundamentele beweegredenen van *homegrown* jihadisme zijn van culturele aard. We hebben een volstrekt gesegregeerde samenleving gecreëerd, waarin mensen alleen maar praten met mensen die zijn zoals zij. Foute ideeën kunnen daardoor in besloten groep woekeren zonder te worden uitgedaagd. België en Groot-Brittannië zijn vandaag in alle opzichten veel meer gesegregeerd dan twintig jaar geleden. Ik ga vaak naar het voetbal. Ik word daar de 'mad professor' genoemd. Ik ben namelijk de enige intellectueel die daaraan gaat en drinkt en vloekt zoals alle anderen. ☑

'My Future, Our Society'

Stichting P&V wil collectieve actie bij jongeren bevorderen.

Tijdens een debatavond met socioloog Frank Furedi in Brussel maakte Olivier Servais, de kersverse voorzitter van de stichting, onlangs de nieuwe P&V-projectoproep 'My Future, Our Society' bekend. Doel is jongeren tussen 16 en 30 aanzetten om met de hulp van middenveldorganisaties en verenigingen en in dialoog met (lokale) overheden oplossingen te zoeken voor een probleem of voor een droom die ze willen verwezenlijken. 'Dat kan te maken hebben met multicultureel samenleven, gezondheid, mobiliteit, publieke ruimte, werk, onderwijs en ga zo maar door', aldus Servais.

Een jury van experts zal beurzen van 10.000 en 50.000 euro toekennen aan de beste projectvoorstellen. Deadline voor het indienen van de dossiers is 24 oktober 2016. Meer informatie is terug te vinden op www.foundation.be en <https://www.facebook.com/foundationpv>.

